

Být jedním z nich – být jiný než oni

Milí rodiče,

znáte ten pocit, když jste vedli své dítě do první třídy a sdíleli s ním tu směs hrdosti, těšení a obav? Já ano.

A víte proč obav? Nešlo totiž pouze o to, jaké bude naše ratolest nosit ze školy známky. Šlo také o to, jak obstojí mezi stejně starými žáky. Zapadne do skupiny třídy? Nebude se v ní cítit osaměle? Nebo dokonce vyřazeně? Kdo z rodičů by neznal „slabé stránky“ svého dítěte: některé je pomalejší, jiné je méně pohyblivé, některé děti jsou bázlivé, nebo sice velmi nadané, ale právě to jejich nadání je odlišuje od většiny ostatních dětí. Nebude je třída považovat za „šprty“? A což teprve rodiče, jejichž děti mají handicap viditelný na první pohled: zadržují v řeči, nepadají v chůzi, nebo je předem jasné, že díky chudším rodinným poměrům nedosáhnou nikdy na to správné značkové oblečení. Někdy stačí i docela málo: já jsem kdysi třeba nosila na rozdíl od zbytku třídy brýle a jeden náš spolužák měl zase úplně zrzavé vlasy. I to, že dítě přihlašujeme na hodiny náboženství, se může stát jeho „slabým místem“ ve třídě, kde na náboženství chodí jako jediné.

Školní třída je z pohledu sociální psychologie ukázkový příklad malé sociální skupiny. To znamená, že děti během velmi krátké doby získávají k třídnímu kolektivu vztah. Cítí se být „áčkařem“, „béčkařem“ nebo „céčkařem“ a k jiným třídám zaujmají kolektivní postoj. Třeba prvňáčci chovají obdiv k pátákům, nebo děti ze čtvrté A bojují s dětmi ze čtvrté B: Srovnávají svoje výsledky v soutěžích s jejich, hodnotí svoje třídní učitelky apod.

Každá malá skupina je charakteristická tím, že si dříve nebo později vytvoří soubor svých pravidel, podle nichž se snaží jejich členové chovat. Ne vždy o nich musí třídní učitelka vědět. Například takovým nepsaným zákonem může být používání hrubých nadávek. Jednou mi řekla děvčata v páté třídě: „Nás to nebaví mluvit tak hrubě, ale když takhle na

vás ostatní holky spustí a vy jim to nevrátíte, přestanou si vás ostatní všímat.“ A právě to děti navštěvující zejména první stupeň ZŠ nechtějí. Potřeba uznání ostatními členy skupiny je zakořeněna hluboce v naší psychice. Představme si, jak se cítíme my dospělí, když se z nějakého důvodu ocitneme na okraji skupinky našich spolupracovníků. Třeba právě proto, že jsme vyřešili problém, na který oni nestačili...

Jako každá malá skupina, i školní třída má tendenci poslat nemilosrdně na okraj svého společenství každého, kdo ztratí uznání většiny, protože se z nějakého důvodu protíví psaným či nepsaným normám a pravidlům jejího života. Z našeho dítěte se tak může stát snadno „outsider“ – ten, kdo má velkou potřebu patřit do skupiny, ale skupina ho odmítá, nebo dokonce „izolát“, což je člen, který už ani o přízeň skupiny neusiluje a ona mu ji ani neprojevuje. To už je velmi nebezpečná role, protože dítě, které žije na okraji třídy, je jednak ohroženo vznikem pocitů méněcennosti, jednak se stane snadno obětí šikany, jelikož násilníci přímo vyhledávají jako svoje oběti děti, o kterých vědí, že se jich nikdo nezastane.

Můžete své dítě před takovým nebezpečím ochránit?

Tedy především: Ačkoliv svoje děti velmi milujeme, nemůžeme je uchránit od všeho těžkého, co je v životě čeká. Školní třída je důležité cvičné pole, kde se děti učí zaujímat role a pozice ve skupinách, ve kterých se budou pohybovat celý život. Zákonitě přitom musí občas utržit nějakou ránu. O tom, jak v tomto boji o dobrou pozici ve skupině obstojí, rozhoduje velmi mnoho okolností.

Školní třída není úplně homogenní celek. Vytvářejí se v ní kamarádské vztahy, malé či větší skupinky dětí, které mají podobné zájmy, podobný prospěch, nebo společnou cestu domů ze školy. K tomu, aby si dítě našlo ve škole kamarády, mohou rodiče pomoci tím, že budou otevření k návštěvám spolužáků v jejich domácnosti, že pomohou dítěti zorganizovat třeba party pro spolužáky u příležitosti narozenin či svátku, nebo že se jen chovají vstřícně, když k nim domů přijde spolužák dítěte: popovídají si s ním, nabídnou mu malé občerstvení apod.

Otázka také je, zda handicap, kterým naše dítě trpí, může být nějak vyrovnán. Méně pohyblivé dítě může mít třeba nadání na matematiku a autoritu ve třídě může získat tím, že se o svoje znalosti s ostatními podělí: vysvětlí obtížný příklad, nebo dokonce – ehm – dá opsat domácí úkol. (Mně to kdysi v jedné takové třídě pomohlo, proto to tady píšu. Dopadlo to tak, že jsem současně s opisováním domácích úkolů podávala svým spolužákům rychlý a stručný výklad, jak se takové příklady počítají. A zabralo to. Získala jsem ve třídě autoritu „stínové učitelky matematiky“.)

Rodiče mohou společně s dítětem včas vyhledat, co se mu daří, co mu jde dobře – třeba výtvarné práce nebo tělocvik, a v čem má ve srovnání s jinými dětmi problém. Mohou také hledat cesty, jak ukázat druhým dětem, co umí. Využít se k tomu dají různé akce třídy či školy – akademie, výstavy, projekty apod. Jinými slovy – mohou pomáhat dítěti, aby si postupně budovalo zdravé sebevědomí. Problémem dětí žijících na okraji třídy totiž často není pouze jejich handicap, díky němuž „nedosáhnou“ na psané i nepsané normy a pravidla třídy, ale také to, že trpí pocitem méněcennosti a svoje talenty uplatnitelné ve skupině, neumí dostatečně průrazně ukázat.

Co dělat, když už se dítě na okraj třídy dostalo?

Především by rodiče měli mít dost času na to, aby se svými dětmi hovořili o všem, co ve škole prožily. O všem, znamená, že s nimi neřeší pouze jeho prospěch, ale že je zajímá, co dělají děti o přestávkách – kdo se s kým popral a proč, co dělají, když se jim někdo ve třídě směje, s kým spali v chatce na školním výletě, apod. To znamená, že by měli včas zjistit, že jejich dítě začíná mít v kolektivu třídy problém. Co mu v takovém případě mohou nabídnout jako „první pomoc“, je rodinné společenství, kde se jejich dítě může cítit do syta akceptované a přijímané i se všemi svými zvláštnostmi a nedostatky. Mohou se začít starat i o to, aby dítě našlo jinou malou skupinu, kde se bude cítit dobře, třeba díky

typu svých nadání: výtvarný kroužek, atletický kroužek, ministrantský kroužek či dívčí scholu.

Samozřejmě by měli začít včas sondovat, na kolik je možné požádat o pomoc třídní učitelku. V našich školách se pohybuje řada učitelů a učitelek, kteří díky svému vzdělání a empatii dobře vědí o tom, co se děje v jejich školní třídě a znají i způsoby, jak nenápadně, ale systematicky třídní atmosféru ovlivnit. Není však nic horšího, než když třída dostane od „nešikovné“ paní učitelky příkaz, aby změnila svoje chování k našemu dítěti. Takový zásah mívá přesně opačný účinek. Třída začne vnímat toto dítě jako „učitelského mazánka“ a může mu o to víc život znepríjemnit.

A nakonec – „být jiný“ než ti druzí – chce čas od času odvahu. Odvahu unést i sankce skupiny za to, že jiní jsme. To se týká především situací, kdy skupina tlačí na naše děti, aby se chovaly stejně nemorálně, jako ti druzí. Zdravě sebevědomé dítě by mělo postupem doby umět dát najevo své třídě i morální sílu své osobnosti. Jeho chování by mohlo začít vyjadřovat větu: Ačkoliv stojím o vaši přízeň a mám co naší třídní partě nabídnout, jsou věci, které s vámi dělat nebudu. Dovolím si v nich „zůstat jiný“. Tak řekl nedávno jeden věřící žáček třetí třídy ostatním: „Tak jsem pobožný. Vy zase pobožný nejste. No, a co?“ A o své postavení v třídním kolektivu tím nepřišel.

Přeji vám, ať dokážete najít způsoby, jak být svým dětem oporou na obtížné cestě, na které hledají svoje místo v malých skupinách, ve kterých se budou v životě pohybovat.

Babička Ludmila

